

DOI: 10.32347/2076-815x.2020.75.309-316

УДК 81'36=111

к.п.н., доцент **Петрова Т.І.**,

petrova.ti@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0001-9009-0553,

доцент **Паніна О.В.**, panina.ov@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0002-8604-8712,

Київський національний університет будівництва і архітектури

ТРУДНОЩІ СПРИЙНЯТТЯ ОМОФОРМ У ПРОЦЕСІ ОСМИСЛЕННЯ АНГЛОМОВНОГО ФАХОВОГО ТЕКСТУ

Позначення поняття «омоформи», поєднання моделей встановлених омоформ у визначені групи і класифікація труднощів їхнього сприйняття та розуміння в процесі читання англомовних фахових текстів.

Ключові слова: омоформи, сприйняття; об'єктивні та суб'єктивні труднощі; розпізнавання та семантизація омоформ; мовна інтерференція; фаховий текст.

В англомовних текстах часто можна зустріти випадки таких елементів речення, які при візуальному сприйнятті мають зовнішню подібність. В результаті аналізу великого обсягу тексту було виділено шістдесят випадків, які підпадають під визначення поняття «омоформи». Омоформи – це зовнішньо подібні, але різні за змістом, лексико-граматичні форми контактної розташованих елементів речення, базові одиниці яких мають однакове структурне або лексичне оформлення [9]. Під час дослідження проведено класифікацію встановлених статистично значущих омоформ, які були згруповані в опозиційні моделі, і визначено наступні їхні види:

А. Граматичні моделі омоформ (1-10)

Б. Лексико-граматичні моделі омоформ (11-16)

В. Лексичні моделі омоформ (17-60) [9; 10].

Омоформи значною мірою ускладнюють розуміння тексту, тому було розглянуто не тільки теоретичні основи класифікації омоформ, але і труднощі їх сприйняття в процесі читання англомовних фахових технічних текстів, а також питання про формування орієнтовної основи дій для їх розпізнавання.

Говорячи про читання, психологи підкреслюють, що читач сприймає писемне мовлення як окремі, пов'язані змістом комплекси [4; 2]. Вміння впізнавати та виділяти в тексті окремі його елементи - сприймати графічні образи, лексичні значення та граматичні форми [8] - і здогадуватись, прогнозувати розуміння мовленнєвих структур на основі асоціацій з інформацією, що зберігається в пам'яті (явище антиципації або мовної здогадки), є важливими складовими зрілого читання – здібність, особливо

розвинута у дорослих, які вчать (наприклад, у студентів). Тому методична ціль, яку поставлено – навчити прогнозувати шляхи подолання труднощів структурного характеру на основі знань наявних диференційних ознак омоформ з метою отримання інформації. Уміння прогнозувати, в свою чергу, значно прискорює темп і розуміння при читанні. Неправильне осмислення прочитаного часто пов'язано з невмінням з першого погляду бачити відмінності у вживанні омонімічних форм у писемному мовленні. Це підтверджено у ході проведення експерименту. Тому у роботі також враховано психологічний принцип, суть якого полягає у формуванні умінь прогнозування об'єктивних труднощів однозначного сприйняття омоформ у процесі осмислення прочитаного тексту.

На основі результатів лінгво-статистичного аналізу омоформ стало можливим складання загального прогнозу об'єктивних труднощів, які можуть викликати помилки у розмежуванні.

Схема прогнозу являє собою три групи ознак омоформ, незнання яких ускладнює їх розрізнення. При виділенні цих груп враховувались особливості їхньої структури, оточення та лексичного наповнення.

I група – ознаки, зумовлені *структурними* особливостями омонімічних форм:

- контактне положення;
- наявність базового елементу моделі в реченні.

II група – ознаки, що характеризуються *розташуванням* омоформ та їхнім оточенням:

- місце в реченні;
- наявність лівої ознаки;
- наявність правої ознаки.

III група – ознаки, зумовлені *лексичним* наповненням, тобто вживанням:

- вставних елементів;
- стандартних словосполучень;
- омонімічних службових слів та лексичних одиниць.

Виходячи з об'єктивного характеру психолого-лінгвістичних труднощів розуміння мовних явищ, одну з причин виникнення помилок у розмежуванні омоформ - вплив інтерференції - ми назвали об'єктивною.

Другою причиною варто вважати недостатність знань і несформованість умінь у студентів немовних спеціальностей розрізняти омонімічні форми в англійській мові. Цю причину можна назвати суб'єктивною.

Існує ряд робіт, в яких проводиться аналіз і класифікація труднощів мовного характеру в англійських професійно орієнтованих текстах. [3; 1] На основі результатів досліджень ряду авторів [1; 3; 12 та ін.] та аналізу,

проведеного в даній роботі, труднощі розмежування омоформ об'єктивного характеру можна класифікувати таким чином:

1. *труднощі впізнання*, які є причиною таких видів помилок, як: неправильне виділення елементів омоформ, неправильне розуміння кожної окремої омоформи;

2. *труднощі семантизації* є причиною неправильного підбору еквівалентів в рідній мові.

Причиною труднощів об'єктивного характеру в розпізнаванні омоформ, як видно з відповідей студентів і аналізу допущених ними помилок, є інтерференція всередині мови. Причиною другої групи труднощів є міжмовна інтерференція. [11; 10]

Об'єктивна причина виникнення помилок не є єдиною. Важливе значення мають і причини суб'єктивного характеру.

Для встановлення причин виникнення помилок суб'єктивного характеру у розмежуванні омоформ необхідно було проаналізувати діючі підручники і навчальні посібники для студентів немовних вишів [5; 6; 7], а також ознайомитись з роботою викладачів факультетів і вузів немовних спеціальностей.

Від того, як викладається певний навчальний матеріал і як організовано його введення і закріплення, залежить рівень сформованості вмінь і навичок у студентів.

Тому перед нами постали наступні завдання:

1. встановити обсяг матеріалу і послідовність введення омоформ;
2. ознайомитися з прийомами їхньої презентації та активізації.

Для розв'язання цих завдань було проведено бесіди і анкетування викладачів. В анкеті були такі питання:

1. Чи викликають омоформи ускладнення у студентів при читанні?
2. Які розпізнавальні ознаки ви виділяєте для розмежування омоформ?
3. У якій послідовності ви вводите омоформи?
4. Які прийоми ви використовуєте для введення моделей омоформ: правила-інструкції, алгоритми, схеми, таблиці, мовні пояснення (потрібне підкреслити)?
5. Чи використовуєте ви спеціальні вправи для формування навичок та вмінь розрізняти омоформи?
6. Чи складаєте ви вправи самі або підбираєте в підручниках (потрібне підкреслити, і якщо підбираєте в підручниках, вкажіть джерела)?

На перше питання викладачі відповіли ствердно. На друге питання були отримані такі відповіді:

- у комплексі розпізнавальні ознаки не вводяться;

- надають окремі пояснення про наявність таких ознак.

Суть відповідей на питання про послідовність введення омоформ полягала в тому, що ніхто не встановлював послідовність їх введення.

У всіх опитаних викладачів відповідь на четверте і п'яте питання була одна: ніяких прийомів, тобто ні правил-інструкцій, ні схем, ні таблиць, ні алгоритмів для навчання розмежуванню зовнішньо подібних форм вони не використовують і лише іноді словесно пояснюють ці випадки, якщо вони зустрічаються в текстах.

На питання про використання будь-яких вправ для закріплення знань студентів, щодо розмежування омоформ, викладачі відповіли негативно та пояснили, що проводять закріплення безпосередньо на реченнях під час читання та аналізу текстів в аудиторії.

Відповідаючи на шосте питання, деякі викладачі повідомили, що пояснення зовнішньої подібності омоформ і способів їх розрізнення вони проводять самостійно без опори на який-небудь теоретичний або практичний матеріал.

Підсумовуючи результати розвідувального експерименту і аналізу досвіду викладачів немовних вишів, можна зробити висновок про те, що труднощі розуміння омоформ об'єктивного характеру пояснюються відсутністю необхідних відомостей про них в підручниках, посібниках, іншій навчально-методичній літературі, а тому й в поясненнях викладачів. Це є основними причинами низького рівня вмінь і навичок у студентів немовних (технічних) закладів вищої освіти щодо розпізнавання та розмежування омоформ, що, в свою чергу, заважає формуванню якісної компетентності зрілого читання англomовних текстів.

Проведений розвідувальний експеримент і аналіз його результатів дали можливість встановити:

1. типові помилки у розмежуванні омоформ, які допускають студенти немовних спеціальностей при сприйнятті писемного мовлення (помилки щодо розпізнавання, змішування і осмислення);
2. труднощі, які зумовлюють виникнення помилок об'єктивного та суб'єктивного характеру;
3. причини труднощів об'єктивного характеру, які обумовлені інтерференцією всередині мови і міжмовною інтерференцією;
4. причини труднощів суб'єктивного характеру (відсутність методичної організації даного навчального матеріалу в підручниках, навчальних посібниках і в поясненнях викладачів);

5. труднощі суб'єктивного характеру зумовлені нерозробленістю теоретичних та практичних способів формування орієнтовної основи дії з розмежування оморфм;

6. операції, що складають орієнтовну основу дії у розмежуванні оморфм і їх послідовність.

Отримані дані були використані для вирішення практичних задач навчання читання оригінальних англомовних технічних текстів.

Література:

1. Буданова Л.Г. Англійська мова. Розвиток навичок читання, розуміння та перекладу наукових текстів за фахом: методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти та викладачів /Л.Г. Буданова, К.В. Внукова, Л.В. Семенова, М.Ф. Чемоданова. - Харків.: НФаУ, 2019. - 35 с.
2. Зимняя И.А. Исследования речевого мышления в психолингвистике / И.А. Зимняя. – М.: Наука, 1985. – 240с.
3. Карабан В.І. Граматичні труднощі / В.І. Карабан. – Флоренція - Страсбург - Гранада - Київ: TEMPUS, 1997. - 317с. - Режим доступу: https://nmetau.edu.ua/file/karaban_posibnik_dovidnik_z_perekladu_nauk_tehn_lit.pdf
4. Лурия А.Р. Язык и сознание / А.Р. Лурия. - М.: 1979. – 320 с.
5. Мансі Є.О. Англійська мова: підручник для студентів і аспірантів немовних факультетів / Є.О. Мансі. - Арії. - 2008. – 344 с.
6. Міхненко Г.Е. English for Electrical Engineers: навч. посібник / Г.Е. Міхненко. - Центр навчальної літератури. - 2017. - 236 с.
7. Ніколаєнко Ю.О. Business English: навч. посібник / Ю.О. Ніколаєнко. – К.: Ліра-К, 2016. - 194 с.
8. Пассов Е.И. Методика обучения иностранным языкам: Обучение чтению: учебное пособие / Сост. Е.И. Пассов и др. – Воронеж, 2002. - 44 с.
9. Петрова Т.І. Лінгвістичний аналіз оморфм та їх класифікація для забезпечення якості зрілого читання англомовних текстів за фахом / Т.І. Петрова, О.В. Паніна // Містобудування та територіальне планування. - 2019. - Вип. 70. - С. 492-504. - Режим доступу: <http://library.knuba.edu.ua/books/zbirniki/02/2019/201970.pdf>
10. Петрова Т.І. Інтенсифікація розуміння англомовних технічних текстів / Т.І. Петрова, О.В. Паніна // Містобудування та територіальне планування. - 2018. - Вип. 68. - С. 444-449. – Режим доступу: <http://library.knuba.edu.ua/books/zbirniki/02/2018/201868.pdf>
11. Розенцвейг В.Ю. Проблемы языковой интерференции: дисс. ... доктора филол. наук / В.Ю. Розенцвейг. - 1975. - 47 с.

12. Чередніченко Г.А. Методика навчання іншомовного професійно-орієнтованого читання студентів немовних вищих навчальних закладів / Г.А. Чередніченко, Л.Ю. Шапран, Л.І. Куниця // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. - 2010. - Вип. 17. - С. 150-157.

к.п.н., доцент Петрова Т.И., доцент Панина Е.В.,
Киевский национальный университет строительства и архитектуры

ТРУДНОСТИ ВОСПРИЯТИЯ ОМОФОРМ В ПРОЦЕССЕ ОСМЫСЛЕНИЯ АНГЛОЯЗЫЧНОГО ТЕКСТА ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ

Обозначение понятия «омоформы», объединение моделей установленных омоформ в определенные группы, а также классификация трудностей их восприятия и понимания в процессе чтения англоязычных текстов по специальности.

Ключевые слова: омоформы; восприятие; объективные и субъективные трудности; распознавание и семантизация омоформ; языковая интерференция; текст по специальности.

Ph.D., associate Professor Petrova Tetyana,
associate Professor Panina Olena,
Kyiv National University of Construction and Architecture

THE PROBLEMS OF HOMOFORMS ACCEPTATION IN THE PROCESS OF CONCEIVING THE ENGLISH PROFESSIONALLY ORIENTED TEXT

The English texts often contain the visually similar elements, which fall into the category of homoforms. In the article the concept of homoforms is defined, relevant homonymic forms sorted out and systematized in the three specific clusters: grammatical, lexical and lexico-grammatical.

Considering the fact that homoforms often impede the understanding of the text it seems expedient to study the problems of their acceptance and differentiation in the process of reading the English texts for professional purposes.

In light of teaching methods, the objective is to teach how to forecast the ways of getting over the structural difficulties based on the knowledge of the homoforms differential features with the purpose of understanding the information. The developed forecast tool includes three groups of homoforms' features related to their structure, location-position, and lexical content. One of the problems of homoforms differentiation is the intralingual and interlingual transfer deemed as the objective

reason of the mistakes made. The objective difficulties of the homoforms differentiation are grouped into identification and semantization types of difficulties. Difficulties of the subjective nature are caused by the students' poor knowledge of the issue and lack of the relevant skills to make a distinction between the English homonymic forms.

Based on the empirical data the conclusion is drawn about the reason of the objective difficulties in homoforms differentiating, attributed to the absence of essential information on homoforms in student's and teacher's books, manuals, other tutorials, hence the unmethodical approach to the topic on behalf of the teachers of English. This explains the low level of non-linguistic students' capabilities and skills to identify and differentiate the homoforms, which hinders the development and improvement of their competence of "mature" reading the English texts.

Key words: homoforms; acceptance; professionally oriented text; differentiation; language transfer; objective and subjective difficulties; identification and semantization.

REFERENCES:

1. Budanova L.G. The English language. Development of reading, comprehension and translation skills of the sci-tech texts / L.G. Budanova, K.V. Vnukova, L.V. Semyonova, M.F. Chemodanova. - Kharkiv, 2019. - 35p. {in Ukrainian}.
2. Zimnyaya I.A. Research on verbal thinking in psycholinguistics / I.A. Zimnyaya. - M.: Science, 1985. - 240p. {in Russian}.
3. Karaban V.I. Grammar challenges / V.I. Karaban. - Florence - Strasbourg - Granada - Kyiv: TEMPUS, 1997. - 317p. - Access mode: https://nmetau.edu.ua/file/karaban_posibnik_dovidnik_z_perekladu_nauk_tehn_lit.pdf. {in Ukrainian}.
4. Luriya A.R. Language and conscience / A.R. Luriya. - M.: 1979. - 320p. {in Russian}.
5. Manssi Ye.O. English: textbook for undergraduates and postgraduates of non-linguistic departments / Ye.O.Manssi. - Aryi. - 2008. - 344p. {in Ukrainian}.
6. Mikhnenko G.E. English for Electrical Engineers: student's manual / G.E. Mikhnenko. - Centre of educational literature. - 2017. - 236p. {in Ukrainian}.
7. Nikolayenko Yu.O. Business English: student's manual / Yu.O. Nikolayenko. - K.: Lira-K, 2016. - 194p. {in Ukrainian}.
8. Passov Ye.I. Language training methods: how to read teaching / Compiler Ye.I. Passov et al. - Voronezh, 2002. - 44p. {in Russian}.
9. Petrova T.I. Linguistic analysis of homonymic forms and their classification to ensure better quality of "mature reading" of the English texts for

professional purposes / T.I. Petrova, O.V. Panina // Urban development and spatial planning. - 2019. - #70. - P. 492-504. - Access mode:

<http://library.knuba.edu.ua/books/zbirniki/02/2019/201970.pdf>. {in Ukrainian}.

10. Petrova T.I. Comprehension of the English sci-tech texts / T.I. Petrova, O.V. Panina // Urban development and spatial planning. - 2018. - #68. - P. 444-449. - Access mode: <http://library.knuba.edu.ua/books/zbirniki/02/2018/201868.pdf>. {in Ukrainian}.

11. Rosenzweig V.Yu. The issues of language interference: dissert. ... doctor of letters / V.Yu. Rosenzweig. - 1975. - 47p. {in Russian}.

12. Cherednichenko G.A. Methods of teaching professional texts reading to the students of non-linguistic higher schools / G.A. Cherednichenko, L.Yu.Shapran, L.I.Kunitsya // Teaching foreign languages in higher schools. - 2010. - #17. - P.150-157. {in Ukrainian}.